

Informaatiolukutaito ei kohene ilman opetusta

Jaana Taylerson

Tiedonhankintataitojen opetus ei suosituksista ja strategioista huolimatta edelleenkaan näytä tavoittavan opiskelijoita sopivilla tavoilla. Opiskelija voi jäädä kokonaan vaille opetusta tai olla tyytymätön opetuksen laatuun tai ajoitukseen. Myös kansainväliset tutkimukset vahvistavat huolen – informaatiolukutaito ei ole parantunut 25 vuoden aikana.

Tiedonhankintataitojen opetus ei suosituksista ja strategioista huolimatta edelleenkaan näytä tavoittavan opiskelijoita sopivilla tavoilla. Opiskelija voi jäädä kokonaan vaille opetusta tai olla tyytymätön opetuksen laatuun tai ajoitukseen. Myös kansainväliset tutkimukset vahvistavat huolen - informaatiolukutaito ei ole parantunut 25 vuoden aikana.

Turun yliopiston kirjastossa opetuksen tilannetta tutkittiin tarkemmin. Tulokset kertovat sekä hyviä että huonoja uutisia. Opetuksella on merkitystä, mutta liian usein opetuksen tarjonta ja ajoitus ei kohtaa opiskelijoita.

”Kaikille opiskelijoille annetaan perusvalmiudet kommunikaatio-, tiedonhallinta- ja käsittelytaitoihin. Näitä taitoja ovat tieteellisen tiedon haku- ja hallintataidot, atk-taidot sekä julkaisutaidot mukaan lukien elektroninen julkaiseminen.”

Turun yliopiston opetuksen kehittämisstrategia

Informaatiolukutaidon opetus Turun yliopistossa ei vastaa Opetusministeriön asettamaa suositusta. Opetuksella on pitkät perinteet, mutta edelleenkin vain osa opiskelijoista kuuluu opetuksen pariin. Turun yliopiston kirjastossa törmätään jatkuvasti opiskelijoiden puutteellisiin tht-taitoihin, viimeistään gradu-vaiheessa opiskeli-

ja tulee yleensä pyytämään apua tiedonhakuunsa. Usein käy ilmi, ettei opiskelija ole saanut tht-opetusta lainkaan, tai että opetuksen ajoitus ei ole ollut paras mahdollinen.

Kirjaston tarjoamaa opetusta ryhdyttiinkin määritetysti markkinoimaan kaikille yliopiston laitoksille kevään 2007 aikana. Kuten myös esim. Kajaanin ammattikorkeakoulussa (Mikola, 2008), niin myös Turun yliopistossa tht-opetustunnit lisääntyivät mutta vastaavasti kasvoivat myös paineet opetuksen resursointiin. Informaation määrä, lähteet ja muoto ovat lisääntyneet ja muuttaneet muotoaan räjähdysmäisesti. Opiskelijoiden tiedon hallinnan taidot eivät yksinkertaisesti ole sillä tasolla, jota korkeakouluopiskelu vaatii. Tämä koskee myöskin opetuksen määrää...

Kirjasto päättikin ottaa selvää, mitä opiskelijat itse omista tiedonhankintataidoistaan ja saamaansa opetuksesta ajattelevat. Teemahan on pitkään askarruttanut myös informaatioalan ammattilaisia (katso mm. Iannuzzi, 1999; Knight, 2002; Craig & Corral, 2007; Diller & Phelps, 2008;). Onko opetuksesta hyötyä? Onko tietokannat hanskassa? Löytääkö opiskelija Volterinsa? Päihittääkö Nelli Googlen?

Opetuksen laajuus ja määrä

Tiedekuntavierailujen ja tiedonhallinnan taitojen opetuksen markkinoinnin seurauksena opetuksen kysyntä on kasvanut. Tiedekunnittain tar-

kasteltuna voidaan kuitenkin edelleen todeta, että opetuksessa on suuria aukkoja.

Valtakunnallisessa yliopistokirjastojen tiedonhankinnan opetuksen kartoituksessa (Lehto, 2006) todettiin opetuksen suuri vaihtelevuus eri yliopistojen kesken, sama voidaan todeta myös yksittäisen yliopiston sisällä, jopa laitostasolla. Esimerkiksi Turun matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa tht-opetus kattaa eri oppiaineet seuraavasti:

- 1. vsk 62%
- Kandidatso 79%
- Maisteritaso 15%

1 vuosikurssin 358 opiskelijoista 142 sai opetusta, eli opiskelijamääränä laskettuna ainoastaan 40 %.

Viime lukuvuonna (2007–2008) matemaattis-luonnontieteelliselle tiedekunnalle annettiin 71 tuntia tht-opetusta. Mikäli kaikki tasot ja oppiaineet halutaan mukaan opintoministeriön opintosuosituksen mukaisesti, tarvitaan yhteensä 150 tuntia opetusta (opetusministeriön suositus 8 tuntia per opiskelija).

Opiskelijoiden tiedonhankintataidot ja opetuksen merkitys

Lukuvuoden 2007–2008 aikana suoritettiin tiedonhankintataitojen opetuksen yhteydessä kaksi erillistä kyselyä. Verkossa (Webropol) suoritettu pilottikysely pyrki kartoittamaan opiskelijoiden taitoja itsearviointina sekä ennen että jälkeen opetuksen. Tulokset ryhmiteltiin vuosikurssin, tiedekunnan ja oppiaineen mukaan. Toisessa kyselyssä tiedusteltiin opiskelijoiden mielipidettä tiedonhankintataitojen opetuksen merkityksestä ja tärkeydestä.

Opiskelijoiden tiedonhankintataitojen itsearviointi

Opintojen eri vaiheissa olevien opiskelijoiden taidoissa ja tiedonlähteiden käytön osaamisessa löytyi merkittäviä eroja.

1. vuosikurssin opiskelijoiden tiedonhankintaa leimasi itsevarmuus ja Googletus. Nelli-portaalin hahmottaminen oli vaikeaa. Nelli ja Turun yliopiston elektroniset aineistot miellettiin vain ”netiksi”; portaaliksi, johon on kerätty ilmaista ”matskua”. Tietokannat ovat ”hakukoneita”, lehdet ”saitteja” ja opiskelijat ihmettelevät kun kaikki on niin monimutkaista Googleen verrattuna.

2. ja 3. vuosikurssin opiskelijat olivat epävarmoja taidoistansa. Tiedonhankintataidot arvioitiin lähinnä keskinkertaisiksi tai peräti huonoiksi. E-aineistoja käytettiin vähän, 58 % 3.vuoden opiskelijoista ei ollut lainkaan käyttänyt e-kirjoja ennen opetusta eikä 35 % opiskelijoista ollut käynyt koko Nelli-portaalissa.

Opetuksella oli kuitenkin huomattava merkitys e-aineistojen ja Nelliin käytön lisäämisessä. Vielä suurempi merkitys opetuksella oli oppiainekohtaisten aineistojen tietoisuuden kasvattamisessa. Ennen opetusta opiskelijat olivat melkoisen tietämättömiä omien oppiaineidensa keskeisistä tietokannoista ja muista aineistoista.

4.- 6.vuosikurssi hallitsivat täysin Volter-kirjastotietokannan käytön, mutta e-aineistojen käyttö oli edelleenkin huolestuttavan vähäistä. 29 % opiskelijoista ei ollut käyttänyt Nelli-portaalia ennen opetusta. 40 % ei ollut lainkaan käyttänyt lehti- tai viitetietokantoja. Omien aineistojen tuntemus oli edelleen vähäistä.

Opetuksella oli kuitenkin huomattava vaikutus e-aineistojen käyttöön ja opetuksen jälkeen opiskelijat kokivatkin th-taitonsa vähintään tyydyttäväksi.

Tiedonhankintataitojen opetuksen arviointi

Suurin osa (90 %) opiskelijoista koki saamansa opetuksen joko tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Suurimmat puutteet koettiin opetuksen liian lyhyenä kestona ja vähyytenä, harjoitusten puutteena sekä luentomaisuutena.

Vaikka 80 % kaikista opiskelijoista koki, että opetuksen ajankohta oli sopiva, suurin osa opiskelijoista olisi halunnut opetuksen jo paljon ai-

kaisemmin. Edelleen suuri osa 1. vuosikurssin opiskelijoista ei saa minkäänlaista tiedonhankintataitojen opetusta ennen kuin kandi-tasolla, pahimmassa tapauksessa vasta gradu-tasolla.

Opiskelijat tutustutetaan kirjastoihin ja kirjastojen tarjoamiin informaatiopalveluihin heti ensimmäisellä viikollaan, mutta kuten Saartikin (2007) asian ilmaisee, kyse on lähinnä sosiaalista-vasta toiminnasta eli tutustumisesta, esittelystä ja opastuksesta, ei varsinaisesta opetuksesta.

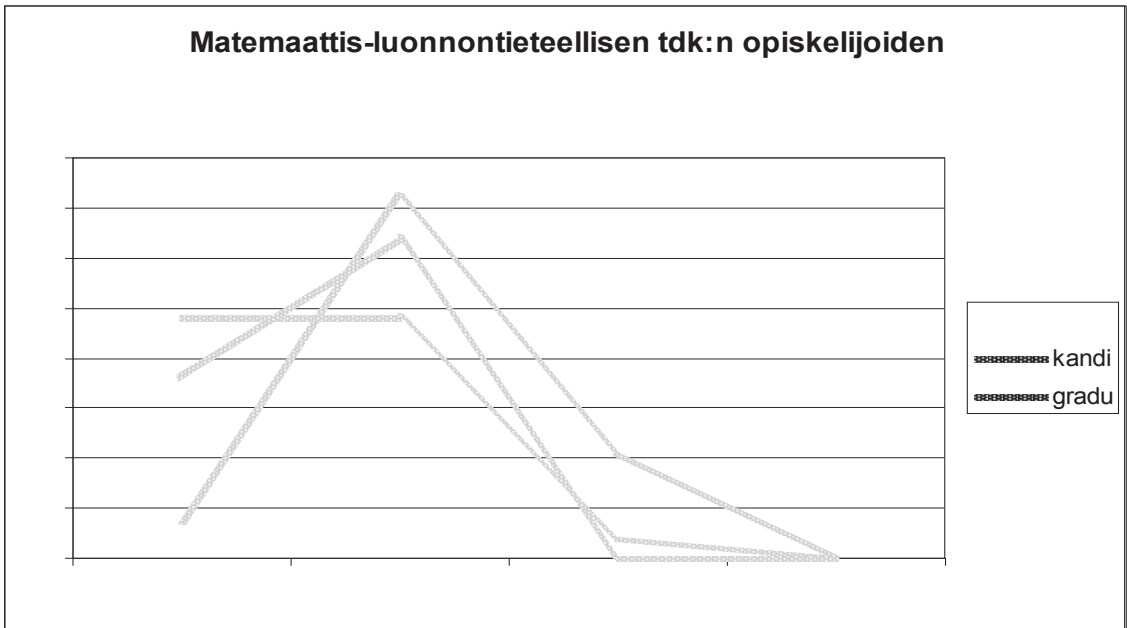
Nelli-portaalin tärkeys oli kiistaton. Vaikka Nelli tuntui vaikealta oppia ja käyttää, koettiin se kuitenkin kaikkein tärkeimmäksi osioksi opetuksessa ("Nelli koko paketina, Nellissä liikkuminen, aineistot..."). Toivomusten lista oli pit-

kä. Tärkeinä pidettiin myös Volteria, asiasanoja, YSAa, e-kirjoja, hakustrategioita. Tämänkin opetuksen kehittämistarpeiden lista oli pitkä.

55 % kaikista opiskelijoista halusi enemmän opetusta heti 1. vuodesta lähtien. Opetuksen täytyikin edetä opiskelijan opinto-ohjelman mukaisesti ja oppiaineisiin integroituen, kuitenkin oppiaineen erityispiirteet huomioon ottaen.

Informaatiolukutaito ei ole parantunut 25 vuoden aikana

Opetuksen merkitys ja tärkeys kasvaa selkeästi opintojen edetessä. Tätä vahvistavat mm. tulokset jatko-opetuksen tarpeellisuudesta myöhäisemmässä vaiheessa opintoja.

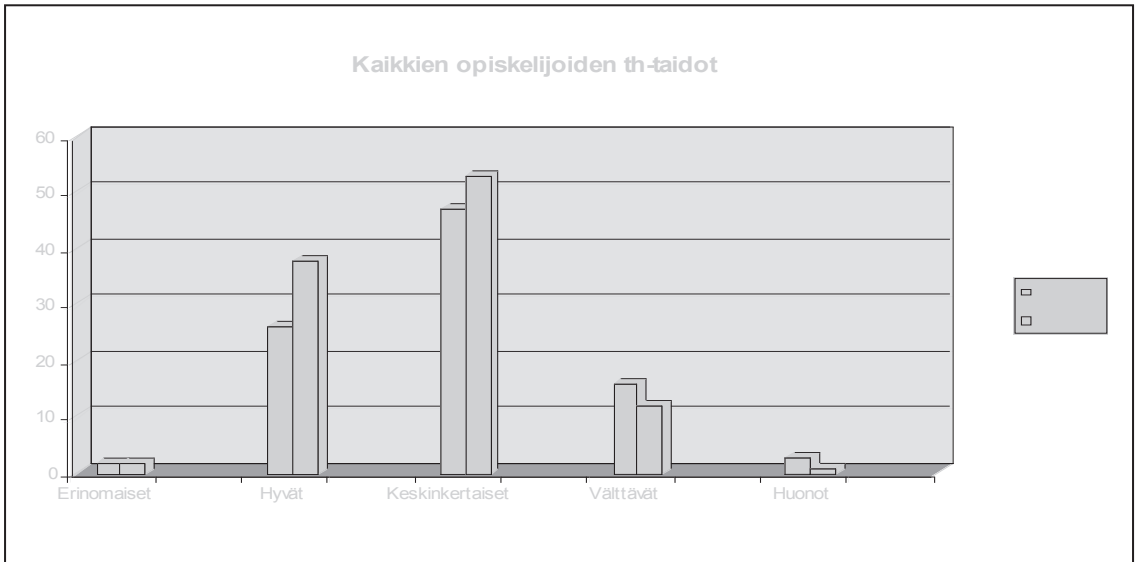

Useissa tutkimuksissa (mm. Vickery & Cooper, 2003) todetaan, että yliopistoon tullessaan opiskelijat ylläriostavat omia tietotekniikkaan ja tiedonhankintaan liittyviä kykyjään. Googlettaminen on helppoa, nuoret ovat tottuneet verkkoympäristöön. Tämä omien taitojen ylläriostus tulee hyvin esille myös opiskelijoiden tiedonhankintataitojen itsearviointikyselyssä.

Opintojen edetessä opiskelijat kuitenkin vähitellen ymmärtävät, ettei tieteellisen tiedon hankinta ja hallinta ole niin yksinkertaista ja helppoa kuin he opintojensa alussa olettivat. Itsearvioinnin perusteella opiskelijoiden tiedonhankintataidot opetuksen jälkeenkin ovat lähinnä keskinkertaiset. On myös otettava huomioon se, että opiskelijoiden itsearviointi th-taitojen suhteen

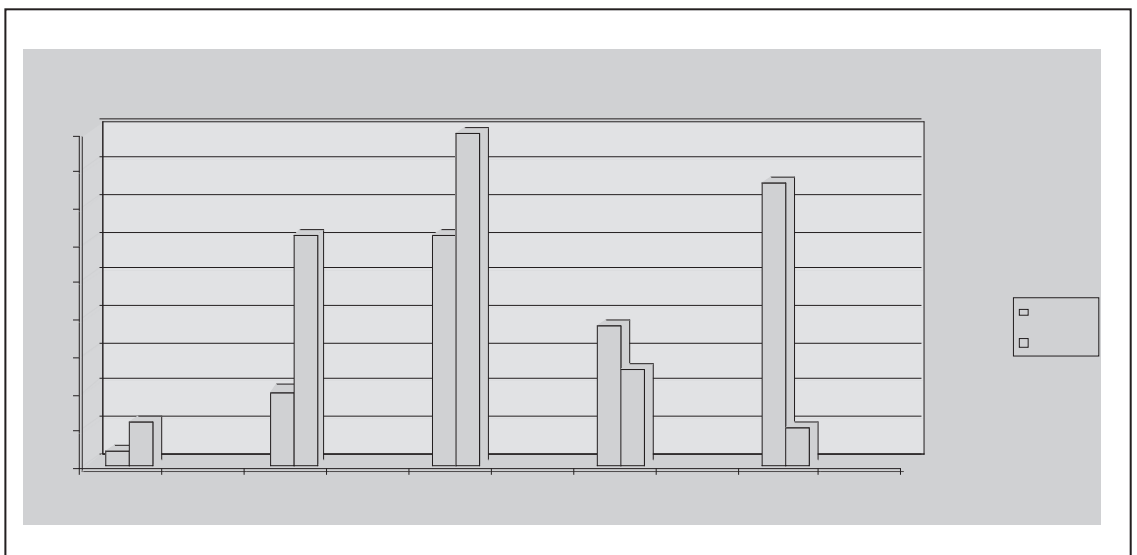
osuu yleensä yläkanttiin (Lehto, 2007). Se, millä tasolla Turun yliopiston opiskelijoiden tiedonhankintataidot itse asiassa ovat, on mielenkiintoi-

nen kysymys ja varmasti lähitulevaisuuden arvioinnin kohteena.

Huolestuttavan moni opiskelija ei ole tietoinen oman alansa keskeisimmistä aineistoista. Yhtä huolestuttavaa on Nelli-portaalin käyttämättömyys. Tässä kuitenkin kirjaston antamalla opetuksella oli erittäin suuri merkitys. Opiskelijoi-

den omien alakohtaisten aineistojen tietoisuuden ja käytön huima nousu. Samalla myös Nelli-portaalin käyttö lisääntyi ja kasvoi voimakkaasti, kuten myös opiskelijoiden tiedonhankintataidot Nelli-portaalin hallinnassa.

Digitaalinen lukutaito ei ole sama kuin informaatiolukutaito. Viimeisimpien tutkimusten mukaan nuorten informaatiolukutaito ei ole parantunut viimeisten 25 vuoden aikana (Information behaviour..., 2008). Tieteellistä tietoa hankintaan googlettamalla ja vaarana on, että kirjastojen hankkimat kalliit ja korkeatasoiset aineistot jäävät käyttämättä. Opiskelijat eivät välttämättä ole edes tietoisia oman alansa aineistoista tai eivät niitä osaa käyttää.

Tiedonhankintataidot varmistuvat vain opetuksella

Opiskelijoille onkin pystyttävä tarjoamaan heti ensimmäisestä vuodesta lähtien tiedonhankintataitojen opetusta joka tukee opiskelijaa koko tämän opiskeluaajan ja mahdollistaa opiskelijan kokonaisvaltaisen informaatiolukutaidon kehittymisen. Oikea ajoitus, riittävä tuntimäärä ja tiedonhankintataitojen opetuksen jatkuvuus integroituna kuhunkin oppiaineeseen ovat sijoitus, jonka jokaisen korkeakoulun tulisi nähdä investointina omaan tulevaisuuteensa.

Kuopion yliopisto on tässä ollut useammankin rinnanmitan edellä mm. Turun yliopistoa (Saarti, 2007). Tiedonhaun peruskurssi on ollut pakollinen kaikille opiskelijoille jo vuodesta 1972 lähtien, ja yhteistyötä kirjasto tekee niin tiedelaitosten kuin oppimiskeskuksenkin kanssa opiskelijoiden tiedonhankintataitojen opetuksen kehittämisessä.

Turun yliopisto ei kuitenkaan ole ottanut kantaa tiedonhankintataitojen opetuksen sisällyttämiseksi pakollisena kurssina yliopiston opetusohjelmaan. Tiedonhankintataitojen opetuksen sijoittaminen opintosuunnitelmaan onkin Turun yliopistossa täysin laitoksista tai yksittäisistä opettajista kiinni, informaattikon ja laitosten henkilökunnan välisistä suhteista riippuu edelleenkin liian paljon (Young & Harmony, 1999; Taylerson, 2004)

Kovin kaukana hämmöttävät vielä muissa maisa käyttöönotetut kompetenssit ja käytännöt - Information Literacy Competency Standards for

Higher Education (USA), Seven Pillars Model (UK), Information Literacy Standards (Australia). Niin ikään opetusministeriön kolmiportainen opintosuunnitelmasuositus informaatiolukutaidon oppiainesten sisällyttämiseksi uusiin tutkintorakenteisiin odottaa Turun yliopistossa edelleen toteutumistaan.

Tällä hetkellä opiskelijoidemme taidot ja tiedot ovat lähinnä vain keskinkertaiset. Voidaan vain ihmetellä, kuinka kauan yliopistollamme on varaa olla ilman kattavaa informaatiolukutaidon opetusta.

Lähteet:

CRAIG, A. & CORRALL, S. (2007) Making a difference? Measuring the impact of an information literacy programme for pre-registration nursing students in the UK. *Health Information and Libraries Journal*, 24, 118-127.

DILLER, K.R. & PHELPS, S.F. (2008) Learning outcomes, portfolios, and rubrics, oh my! Authentic Assessment of an Information Literacy Program. *Libraries and the Academy*, 8 (1), 75-89.

IANUZZI, P. (1999) We are teaching, but are they learning: accountability, productivity, and assessment. *The Journal of Academic Librarianship*, 25 (4), 304-305.

INFORMATION BEHAVIOUR OF THE RESEARCHER OF THE FUTURE. A Ciber briefing paper (2008).

[viitattu 22.5.2008] URL: <http://www.ucl.ac.uk/slais/research/ciber/downloads/ggexecutive.pdf>

KNIGHT, L.A. (2002) The role of assessment in the library user education. *Reference Services Review*, 30 (1), 15-24.

LEHTO, Anne (2006) *Yliopistokirjastot ja tutkintorakennuudistus* [viitattu 17.10.2008] URL: http://www.helsinki.fi/infolukutaito/pdf/raportit/Koulutuskyselyn_tulokset2005.pdf

LEHTO, Anne (2007) Informaatiolukutaidon opetuksen kehittäminen Suomen yliopistokirjastoissa: Case informaatiolukutaidon opintosuunnitelma-hanke. Teoksessa Nevgi, Anne (toim.) *Informaatiolukutaito yliopisto-opetuksessa*. Helsinki, Palmenia, 109-126.

MIKOLA, Marja (2008) Informaatiolukutaito ja uusi sukupolvi kohtaamispaikassasi. *Signum*, 1. [viitattu 17.10.2008] URL: <http://pro.tsv.fi/stks/signum/>

TAYLERSON, J. (2004) *Information Literacy Teaching at University College Chester*. Liverpool John Moores University. School of Business Information. M.A. Dissertation.

VICKERY, S. and COOPER, H. (2003) *Confidence or Competence? – Auditing information literacy skills of biology undergraduate students*. [viitattu 17.10.2008]
URL:<http://www.lib.mq.edu.au/about/conferences/edu-cause/competence.pdf>

WALLACE, M., SHORTEN, A. & CROOKES; P.A. (2000) Teaching information literacy skills: an evaluation. *Nurse Education Today*, 20, 485-489.

YOUNG, R.M. & HARMONY, S. (1999) *Working with faculty to design undergraduate information literacy programs*. New York. Neal-Schuman Publishers.

Tietoa kirjoittajasta:

Jaana Taylerson, kirjastonhoitaja
Matemaattis-luonnontieteellinen kirjasto, Turun yliopisto
Email jaana.taylerson@utu.fi